

Klassieke Muziekgeschiedenis De Middeleeuwen (500 – 1500)

Algemeen

Als je aan de Middeleeuwen denkt, dan denk je waarschijnlijk aan grote kastelen, ridders en jonkvrouwen. Natuurlijk, dit is een gedeelte van wat er in de Middeleeuwen gebeurde, maar er waren ook gewone mensen, boeren en het meeste belangrijk: er was de kerk.

De kerk speelde in de Middeleeuwen een enorm belangrijke rol in het leven van de mensen. God zag volgens hen alles wat er op aarde gebeurde. Hoe je jouw leven op aarde indeelde zorgde ervoor of je na je dood in de hemel of in de hel terecht zou komen. De kerk was de plek om te laten zien hoe belangrijk God was en om hem te eren. De geestelijken waren er om er op toe te zien dat jij je aan God zijn regels hield. Zij stonden het dichtste bij God van alle mensen op aarde en waren zodoende de belangrijkste mensen die er waren.

De muziek uit de Middeleeuwen werd voornamelijk gemaakt binnen de kerk en de stadsmuren. Als simpel burger waren dit de plekken waar je in aanraking kwam met kunst en cultuur. Daarnaast was je vooral bezig met hard werken op het platteland om in je eigen levensonderhoud voorzien. Zodra je wilde leren lezen of schrijven was je op de kerk aangewezen. In het klooster kregen de monniken les in diverse onderwerpen, waaronder lezen en schrijven.

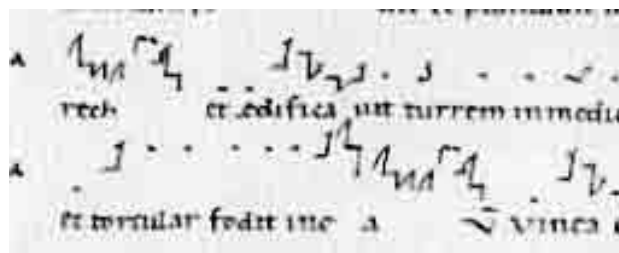
Iedere stad en iedere kerk had door de jaren heen zijn eigen gebruiken en regels ontwikkeld. Totdat in het jaar 590 na Christus Paus Gregorius aan het hoofd van de kerk kwam te staan. Het was zijn grote doel om meer eenheid in de kerk te scheppen. Door diverse regels in te voeren zorgde hij ervoor dat alle kerken meer dezelfde richting gingen volgen.

Ook wat betreft de muziek voerde Paus Gregorius nieuwe regels in: Hij ontwikkelde een boek met daarin de teksten en melodieën van diverse gezangen. Het verhaal gaat dat de gezangen door de Heilige Geest persoonlijk bij Gregorius werden ingefluisterd. Hij liet deze noteren in “neumen” een voorloper van het notenschrift zoals wij dat vandaag de dag kennen. Doordat Paus Gregorius deze gezangen categoriseerden kregen de gezangen de naam “Gregoriaanse Zang” mee.

De Heilige geest (duif) fluistert bij Gregorius de gezangen in

De neumen waren vooral bedoeld als een geheugensteun voor de koorleider bij het instuderen en dirigeren van de Gregoriaanse gezangen. Boven de tekst werden tekenjes gezet die aangaven of een toon hoog of laag gezongen moest worden ten opzichte van de andere tonen uit het lied. Er was nog geen sprake van “absolute” toonhoogtes zoals we die vandaag de dag kennen, of van toonduur. Dit had tot resultaat dat de koorleiders nog steeds erg veel vrijheid hadden in het ontwikkelen van hun eigen versies van de gezangen en dat dezelfde tekst overal op een totaal verschillende manier gezongen werd.

Neumen

Kerkelijke Muziek

Zang

Zoals we in het vorige hoofdstuk hebben gelezen werd er in de Middeleeuwen voornamelijk muziek gemaakt in de kerk en was zang een van de belangrijkste instrumenten. Met zang kon je immers ook een tekst uitspreken waarin je God kon prijzen.

In de vroege Middeleeuwen was het dan ook de tekst die centraal stond. De monniken zongen de liederen vrijwel altijd eenstemmig, dat wil zeggen dat er maar één melodie gezongen wordt.

Naarmate de tijd vorderde werd er in diverse kerken steeds meer geëxperimenteerd met verschillende manieren van zingen. Zodoende ontstonden er zogenoemde “organums”. Dit is een verzamelnaam voor de eerste meerstemmige stukken.

De belangrijkste organums zijn:

1. Parallel Organum: Dit is de oudste vorm. Hierbij zingt de bovenstem de oorspronkelijke melodie uit het Gregoriaanse boek en de onderstem zingt een nieuwe melodie.
2. Melismatisch Organum: De oorspronkelijke melodie wordt in lange noten gezongen en de tegenstem zingt daarboven een vrije melodie.

In het begin waren deze meerstemmige stukken vrij eenvoudig, maar naarmate de tijd vorderde werden de stukken steeds ingewikkelder. Het werd voor componisten een grote uitdaging om zoveel mogelijk stemmen door elkaar te verweven zonder dat het vervelend ging klinken.

Vooraf in de Notre Dame in Parijs vonden belangrijke ontwikkelingen plaats op het gebied van de meerstemmige zang. Het waren de componisten Perotinus en Leotinus die hierin bijdroegen.

Instrumenten

De meeste instrumenten die wij uit de Middeleeuwen in Europa kenden waren over komen waaien uit Azië en Noord Afrika. Hier was de ontwikkeling van de instrumentale muziek namelijk al een stuk verder dan in Europa.

Zoals gezegd was zang erg belangrijk in de Middeleeuwen. De instrumenten die in de Middeleeuwen bespeeld werden waren dan veelal bedoeld om de stem te begeleiden of te imiteren. In de kerk werden bijna geen instrumenten bespeeld.

Er zijn erg weinig instrumenten bewaard gebleven uit de Middeleeuwen, maar aan de hand van diverse bronnen zoals schilderijen en geschriften weten we nog wel van het bestaan van diverse instrumenten.

De oudste Middeleeuwse instrumenten zijn de harp, de vedel en de luit. Dit zijn alle drie snaarinstrumenten. De luit is de voorloper van de gitaar, en de vedel de voorloper van de viool.

Daarnaast waren er ook blaasinstrumenten zoals de dwarsfluit en de blokfluit en slaginstrumenten zoals trommels, bekkens en de tamboerijn.

In de volksmuziek werden de draailier, de doedelzak, blokfluit, vedel en trom veelal bespeeld.

Wereldlijke Muziek

Natuurlijk werd er in de Middeleeuwen niet alleen maar muziek gemaakt in de kerk. Ook daarbuiten maakten veel mensen muziek: Dit noemen we de Wereldlijke muziek. Deze muziek is onder te verdelen in twee soorten: De Volksliederen en de Kunstliederen.

Volksliederen

De Volksliederen waren voor iedereen te zingen. Je hoefde geen speciale zangtechnieken toe te passen en daarbij was het ritme en de melodie vaak erg eenvoudig. Je moet bij de Volksliederen dan ook denken aan drankliederen, liefdesliederen, strijdlieder en feestliederen.

Omdat de Volksliederen veelal van mond op mond werden doorgegeven zijn er weinig liederen bewaard gebleven.

Kunstliederen

Kunstliederen waren een stuk moeilijker om uit te voeren. Vaak vereiste zij muzikale vaardigheden van de uitvoerder die er voor zorgde dat niet iedereen ze zomaar kon uitvoeren. Omdat deze liederen een stuk ingewikkelder waren moesten ze vaak wel opgeschreven worden, vandaar dat er nog behoorlijk wat liederen bewaard zijn gebleven.

De Kunstliederen werden uitgevoerd door Trouveres (Noord Frankrijk), Troubadours (Zuid Frankrijk) en Minnesänger (Duitsland). Zij trokken rond van stad naar stad en van hof naar hof en lieten daar hun liederen horen. De liederen vertelden vaak verhalen over avonturen die zich in andere streken hadden voorgedaan. De Kunstliederen waren voor veel mensen dan ook het enige contact met de rest van de wereld buiten hun eigen leefomgeving.

Dansmuziek

Uiteraard werd er in de Middeleeuwen ook gedanst. Dit was dan ook een van de weinige instrumentale muziekvormen die er in de Middeleeuwen bestond. De belangrijkste dans uit de Middeleeuwen is de Estampie.